

Eglė ŽILINSKAITĖ
Vilniaus universitetas

ALIATYVAS MIKALOJAUS DAUKŠOS *POSTILĖJE*¹

1. Aliatyvo reikšmės apibrėžimas

Senųjų lietuviškųjų raštų aliatyvą įprasta apibūdinti kaip vietos linksnį, rodantį, „kad veikėjas artėja (juda) prie to daikto ar asmens (gyvo padaro), kuris pasakomas šiuo linksniu“ (Zinkevičius 1980, 261; t. p. Laigonaitė 1957, 34; Ambrazas 2006, 263), ar apibrėžti dviem diferenciniais požymiais – *slinktis* ir *nevidus* (Rosinas 2009, 384). Taigi aliatyvo, atsiradusio prie genityvo priaugus polinksniui *-pi* < **-pie*, reikšmė grindžiama komponentiškai: pasak Vytauto Ambrazo, krypties reikšmė greičiausiai yra motyvuota kilmininkui būdingos vartosenos su judėjimo veiksmoždziais žymint siekiamą dalyką ar su fizinio kontakto veiksmoždziais (Ambrazas 2006, 263), o pašalio reikšmė – polinksnio *-pi*, kilme susijusio su prielinksniu *prie* ir priešdėliu *pri-*.

Gina Kavaliūnaitė, tyrusi postpozicinių vietininkų sistemą Chylinskio *Naujojo Testamento* vertime (maždaug 1660 m.), pateikia kitokį aliatyvo reikšmės apibrėžimą. Pasak jos, Chylinskio aliatyvas težymi kryptį, o pašalio semos neturi: aliatyvas, palyginti su iliatyvu, žyminčiu judėjimą į objekto vidų, yra nežymėtas, t. y., neduodantis vidaus ar pašalio nuorodos (Kavaliūnaitė 2003, 45, 47).

2. Daukšos *Postilėje* aliatyvas ir jo vertimo šaltiniai

Mikalojaus Daukšos *Postilėje* (1599 m., toliau – DP) aliatyvas yra antras pagal dažnumą vartojamas postpozicinis vietininkas. Iš viso DP yra 9698 postpozicinių vietininkų lytys, iš jų dažniausias inesyvas (5748x, 59%), daugiau nei dvigubai retesnis – aliatyvas (2395x, 25%), o adesyvo ir iliatyvo formų yra 918x (9,5%) ir 637x (6,5%). Aliatyvas leksiškai nėra ribotas, formų pasiskirstymas pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas matyti pirmojoje lentelėje.

¹ Šia tema perskaitytas pranešimas XI tarptautiniame baltistų kongrese „Baltų kalbų praeitis, dabartis ir ateitis“ Rygoje, 2010.09.27–09.30.

1 lentelė. Aliatyvo lytys pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas

Daiktavardžiai 1295x	Tikriniai vardai	314x
	Asmenų pavadinimai	199x
	Gyvų būtybių (ne asmenų) pavadinimai	13x
	Vietovardžiai	6x
	Daiktų / vietų pavadinimai	151x
	Abstraktai	612x
Įvardžiai 838x	Pirmojo asmens įvardžiai	89x
	Antrojo asmens įvardžiai	44x
	Trečiojo asmens įvardžiai	224x
	Sangražinis įvardis	69x
	Kiti įvardžiai	412x
Būdvardžiai ir dalyviai		222x
Skaitvardžiai		40x
Iš viso		2395x

Įprasti aliatyvo vertimo šaltiniai – lenkų kalbos konstrukcijos *k(u)Dat* ir *doGen*: pirmoji žymi kryptį, antroji – suponuoja judėjimą į orientyro vidų. Prielinksnis *k(u)* vartojamas su datyvu, kuriuo dažniausiai reiškiami gyvumo ypatybę turintys vardažodžiai. Sintagmose su prielinksniu *k(u)* veiksmožiu nusakomas judėjimas ar veiksmas niekada neperžengia orientyro ribų, o didžiausias galimas artumas tarp lokalizuojamojo daikto ir orientyro – kontaktas (Krażyńska 2000, 183tt.). Tačiau konstrukcijose su artėjimą žyminčiais veiksmožiais galimas ne tik prielinksnis *k(u)*, bet ir *do* (op. cit., 185), plg. *Postilės* pavyzdžius: *Artinos Jęsausp Muítinikái ir grieβnieii 279₂ ~ przybliżáci sie ku Jezusowi Celnicy y grzeβni 285₅₁² ir ARTinoś / tieg / Wieβpatiésp’ Jęsausp’ Muítinikai 279₄₀ ~ Przybliżáli sie / práwi / do Páná Jęsusá Celnicy 287₁₇; idánt’ mus [Kristus] priwóbitu ir pritraktú sawesp 347₂₀ ~ przyciagná do siebie 358₃₀ ir nórumas priwerstú ir pritestú sawesp wifsús 347₂₁ ~ przyciagnelá k sobie 358₃₁*. Šių prielinksnių skirtumas mėgintas motyvuoti keleriopai (išsamesnę apžvalgą žr. Krażyńska 2000, 233t.): 1) *do*, pirma, žymi tikslo pasiekimą, antra, kaip ir prielinksnis *k(u)*, – kryptį; 2) *do* pirmiausia žymi kryptį, o limitacinė (tikslo pasiekimo) reikšmė yra pirmosios atmaina; 3) iki XV amžiaus *ku* ir *do* skyrėsi apskritai ne ribų peržengimo / neperžengimo sema, o atstumo iki orientyro samprata: *kb* reiš-

² Straipsnyje po DP sintagmų su aliatyvu duodami lenkiškieji jų atitikmenys iš trečiojo Jokūbo Wujeko *Mažosios postilės* leidimo (1590).

kė kryptį link artimų objektų, *do* – nutolusių. Pasak Zenono Klemensiewicziaus, XVI amžiaus pirmaisiais dešimtmečiais prielinksnio *k(u)* konstrukcijos su datyvu imtos keisti *doGen* junginiais³, tai rodo ir cituoti tieji Wujeko *Postilės* kontekstai, dar plg.: *dēra [...] priimdinēt iūs [nusedėjusiuosius] gailėiimop* 281₃₅ ~ *przyimowác ie do pokuty* 289₇ ir *nufidėiaie gailėiimop tuř bŭt priimti* 280₅₀ ~ *grzeřni ku pokućie maia być przyimowani* 288₂₁.

Aliatyvas, be įprastų lenkiškųjų atitikmenų *kuDat* ir *doGen*, atliepia ir junginį *naAcc*, tačiau dažniau ne krypties, o paskirties ar tikslo reikšmėmis (pvz., *KAip' nakti tułos žwaiždes daguia rodzias / nŭg ritŭ wakarum p teřianczios* 502₃ ~ *od wřchodu ná zachod ciagnace* 543_{16t}, *kėles [...] darbóp* 473₁₉ ~ *powřtálá [...] ná robote* 504₄), rečiau – genityvą, valdomą judėjimo veiksmažodžių su priešdėliu *do-* (*pórtop prieifi* 400₃₄ ~ *portu doydzieř* 414₁₇), datyvą (*Táre tađ mótinosp řawóřp* 173₁ ~ *Rzegl Mátcie řwoiey* 182₁₁), bendratį (*ney Ángelas / ney wėlinas gal iūs newálořp priwėřři* 60₇ ~ *áni Anyoł / áni czárt nie moře ich zniewolić* 59₃₈), junginį *przedInstr* (*ĩmkime řawėřp Ewangelia S. řiós diėnós* 195₅ ~ *wėřmy przedřie Ewángelia* 203₂₆).

Atrinkus vartosenos kontekstus, t. y. atmetus su daiktavardžiu derinimo ryšiu susietus būdvardžius, skaitvardžius ir įvardžius, DP užfiksuoti 1992 aliatyvo vartosenos atvejai⁴. Daukšos *Postilės* duomenys leidžia skirti ne tik kelias aliatyvo lokalines funkcijas, bet ir teigti aliatyvą iš kitų postpozicinių vietininkų išsiskiriant nelokalinių reikšmių gausa, apie kurias literatūroje nėra sistemškai rašyta. Šiame straipsnyje pirmiausia aptariami konkretieji vietos raiškos aliatyvo linksniu atvejai, po kurių – abstraktesnės aliatyvo funkcijos⁵.

2.1. Vietos aliatyvas. Lokacija paprastai žymima santykinai: nusakoma vieno objekto vieta kito objekto atžvilgiu. Remiantis kognityviniais vietos raiškos aprašais, lokalizuojamasis daiktas šiame straipsnyje vadinamas *figūra*, o objektas, kurio atžvilgiu nusakoma figūros vieta – *orientyru* (ang. *Figure*

³ „Okolicznik miejsc [..] ku któremu lub do którego skierowana jest czynność czasownika nadrzędnego, wyrażona przyimkiem *ku* lub *k* z C; ta konstrukcja i dziś znana, ale razcej szczątkowa i przeważnie zastąpiona przyimkiem *do* z D, w starszej polszczyźnie ma bardzo szeroki zakres użycia“; „W pierwszych dziesięcioleciach XVI w. wychodzą te konstrukcje z użycia, a za przyimiek *ku* pojawia się *do*.“ (Klemensiewicz et al. 1955, 427).

⁴ Junginiai *Vieřpatiesp Dievop, Dievop Tėvop, Jonop Krikřtytojop, Eugenijusop popieřiausp* skaičiuoti kaip vienas aliatyvo vartosenos kontekstas. Statistiniai skaičiavimai straipsnyje duodami nuo aliatyvo vartosenos kontekstų skaičiaus, t. y. 1992x.

⁵ Straipsnyje terminai *reikšmė, funkcija* ir *vartosenos tipas* vartojami sinonimiškai.

ir *Ground / Reference Object*, Talmy 2000, 184), pvz.: sakinyje *ârtinos Jėsus Hierosolimop* 310₉, Jėzus yra figūra, o *Jeruzalė* – orientyras.

Aliatyvas, vartojamas vietos funkcijomis, sudaro beveik ketvirtadalį visų kontekstų su aliatyvu. Šio linksnio vietos reikšmė nėra vienalytė, – išskirtini keturi vietos aliatyvo pogrupiai.

2.1.1. Pati bendriausia aliatyvo vietos funkcija – žymėti judėjimo kryptį ar tikslą, nedetalizuojant orientyro vidaus ar pašalio. Šios reikšmės aliatyvo forma vartojami daiktavardžiai, žymintys trimatę talpyklą ar erdvės dalį (*namų, miesto, šalies, tėvykštės, tėvykščios* leksemos), kurių kryptimi juda figūra (asmuo). Kalbamuosiuose kontekstuose vartojami judėjimo veiksmoždziai *aiti, ataitis, paleisti, trauktis, persiųsti, tęsti*, daiktavardis *peregrimavojimas*, pvz.: *iei iūs paláifiu átkánus nam úm p iu páiks ant kėlo* 297₉ ~ *iefli ie rospuβcze głodne do domow ich* 305₁₂, *W. Chrįstus tų mętu mięstóp ėio / kad tu numíreli láidotu néŕe* 335₇ ~ *P. Chryftus ná ten cžás do miáftá przychodził* 345₄₆, *Tóiię yra anóii tolimá balís / kuriós p atėitis fu didžiu wargú* 382₁₂ ~ *Tác ięst ona dáleka kráiná / do ktorey sie zá wielka praca przychodži* 396₂₆. Veiksmažodžiu nusakoma figūros slinktis yra nukreipta link aliatyvo linksniu išreikšto orientyro, tačiau netikslinama, ar galinis judėjimo taškas pasiekiamas, ar ne. Kaip jau minėta straipsnio pradžioje, šią aliatyvo vietos reikšmę Kavaliūnaitė įvardija kaip pagrindinę, atskleidžiančią iliatyvo ir aliatyvo santykį (Kavaliūnaitė 2003, 45).

2.1.2. Antroji aliatyvo vietos funkcija – žymėti galinį tašką orientyro pašalyje. Figūra (dažniausiai – asmuo) juda link orientyro, prie kurio judėjimas baigiasi.

2.1.2.a. Orientyro vaidmenį dažniausiai atlieka negyvų objektų įvardijimai, kurie gali būti konceptualizuojami labai įvariai: kaip trimatės erdvės, dvimatės plokštumos, linijos ar taškai. Vartojamos sintagmos *aiti, nueiti, atvažiuoti grabop, priėti altoriausp, vaikščioti grabump, altoriump, aitei kiempop, maišop, priėti portop, artintis / priartintis miesteliop, Jerozolimop, Jerichop, artintis vartump, pulti kojump, keliump, puldinėti kojump, bėgti kitosp* (*skylės* leksemos vietoje), *aiti, priėti kalnop, eiti, priėti, prileisti skomiosp, aitei Jordonop, aitei, eiti mariump, sugrįžti vemdalop, aitei, veržtis kielikop, sušaukti šuliniop, priėti ugniesp*. Pašalio reikšmė dvimačių, vienmačių ar bemačių orientyrų atveju yra lemiamą aliatyvo linksniu vartojamo daiktavardžio leksinės reikšmės (*Jėzus ir mokiniai*] *atáio ing Bėtphage / kâtnop alíwu* 1₇ ~ *pryβli do Betpháge / do gory Oliwney* 1₇, [*Viešpats*] *krikβtitus Iordónop atėio* 424₁₀ ~ *chrzćíc sie do Iordanu pryβedł* 438₃₈, *Nęŕa kurís nuŕalés / kad úgnies p priėies fušils*

250₂₀ ~ *gdy do ognia przystąpi á zágryzie sie* 258₁₅), o trimačių erdvų atveju ji yra aiški iš konteksto (žinoma, kad figūros judėjimas pasibaigs prie aliatyvo linksniu pavartoto daiktavardžio) ar veiksmožodžio priešdėlio *pri-*, pvz.: *Tad atėio Iėjus su iėis kiemóp kuri wadino Gethsemáni / kur búwo dáržas* 148₃₁ ~ *przysbedł Iezus do wiofki* 154₁₆, *Ir priártinos [mokiniai] miésteloł* 189₃₁ ~ *przysbliżyli sie do miásteczká* 198₁₁.

Minėtina, kad keliuose kontekstuose (13x) žymimas figūros ir orientyro kontaktas, tačiau tai nėra paties aliatyvo savybė: tokiais atvejais vartojami tranzityviniai veiksmožodžiai su priešdėliu *pri-* (*priristi, priirti, pridžiūti, primušti, prisegti, pridėti, pririšti, priglausti*) bei kontaktą implikuojantys veiksmožodžiai *kabinėtis, mušti*, pvz.: *wırwe / kuriáie ii stulłóp pririββo* 167₃₂ ~ *ktorym go do stupá przyswiazáli* 173₂₀, *[rūbai] pridžiūwe žaizdúmł io* 176₁ ~ *pryswezály do ran iego* 184₄₆.

2.1.2.b. Orientyro vaidmenį gali atlikti ir gyvų būtybių (asmenų) pavadinimai, o figūros judėjimas baigiasi prie aliatyvo linksniu išreikšto asmens (ypač tai akivaizdu su priešdėlio *pri-* veiksmožodžių vediniais, taip pat veiksmožodžiais *artintis / priartintis*), pvz.: *prieio Krístufoł tafsái žmógus* 369₂ ~ *pryswapil do Chrystufá* 381₁₉, *Jonas io [Kristaus] ne noreio sawełłł prilaiłł* 500_{36t} ~ *Jan go do siebie niechcial przypusćić* 536₁₉.

2.1.3. Trečioji aliatyvo vietos reikšmė – galinis judėjimo taškas fizinėje asmens sferoje: figūra (asmuo) juda į aliatyvo linksniu išreikšto orientyro (asmens) buveinę ar aplinką. Kalbamuosiuose kontekstuose vartojami intranzityviniai judėjimo veiksmožodžiai *eiti (ateiti, įeiti, išeiti, nueiti, sueitis, užeiti), grįžti (sugrįžti), žengti (nužengti, užžengti), intekti, joti, gobtis, steigtis, skubintis, rinktis (surinktis), vaikščioti (suvaikščiotis), pasitekėti*, tranzityviniai *imti* (pvz., *imti Dievop; priimdinėti), siųsti (nusiųsti, atsiųsti, susiųsti, siuntinėti), pavadinti, įnešti (atnešti), vesti (atvesti, nuvesti, nuvedinti), išrėdyti*, pvz.: *Sawúmpiump atėio / ir fawieii io ne priėme* 43₄ ~ *Do włafności przysbedł / á swoiž go nie przyleli* 42₁₉, *nuwėzdino ii Karálausł’ Hérodop* 166₄₁ ~ *odełłł go do Krolá Herodá* 172₃₅, *ižwiłsite mané / iog eimi Téwop* 211₃₃ ~ *ide do Oycá* 220₆. Tris kartus aliatyvas vartojamas su daiktavardžiu *legacija* (pvz.: *ape legacia Żydu Ionop kríkβtitoiop* 21₁₇ ~ *o Legacyey Żydowskiey do Ianá Chrzcícíelá* 21_{10t}, dar 587₁₃, 16₄₆), vieną kartą – su kryptingos būsenos veiksmožodžiu *trokšti (Dūbia máno trôβko tawełłł nákti* 620₄ ~ *Duβá moia prágnelá ciebie w nocy* 539₇).

Aplinkos reikšmė implikuojama ir veiksmožodžio priešdėlių (*už-*, *į-*), pvz.: *Židai užėie su Wieβpatimi Iėjumi Annoβeułł* 159₃₃ ~ *Żydowie słtapiwóβy*

з Пánем Iezufem do Annaβá 165³⁷, *izegeu Téwop / ir ta kēla wiśíemus parôdžeu dagún' 217¹⁵ ~ wŕtapilem do Oycá 225³⁴, Ir iêies Angelas iosp' / tái yrá / ios kamarêlen 599¹³ ~ wŕbedŕy Anyoł do niey 459²⁶.*

2.1.4. Ketvirtajam vietos aliatyvo vartosenos tipui priklauso tokie atvejai, kai figūra yra statiška, – skirtinos kelios kalbamųjų kontekstų rūšys:

2.1.4.1. Pirmuoju atveju figūra yra asmuo, bet nusakomas ne jo judėjimas, o orientacija orientyro (taip pat asmens) atžvilgiu (pakitimas *figūros judėjimas orientyro link* → *figūros orientacija veidu į orientyrą*). Vartojami veiksmažodžiai *atsigręžti / atgręžtis, apgręžti*, pvz.: *O atfigrėžes ium p̄ Iėjus táre 171³⁵ ~ obrociwŕy ŕie do nich IEžus ržekl̄ 181⁶, Ir atgrėžes motériβkesp̄ / táre Simonui 476²¹ ~ A obrociwŕy ŕie ku niewieście / ržekl̄ Symonowi 510¹³.*

2.1.4.2. Antruoju atveju nusakomas figūros išsitiesimas orientyro link (pakitimas *figūros judėjimas orientyro link* → *figūros išsitiesimas orientyro link*): vartojami junginiai *ištiesti ranką / rankas / rankomis + allat*, pvz., *Ir iztiefes ráka mókitinium p̄ ŕawúm p̄ táre 72¹⁷ ~ Wyćiagnawŕy reke ŕwa ná vcžnie ŕwe / ržekl̄ 73¹⁰, rákomis idan̄ maβnúm p̄ iβtiestumbime 336¹² ~ rece do mieβká ściagali 346⁴⁹, iztiefeu iufúm p̄ rakás ŕawás 96⁴ ~ wyćiagalem ku wam rece ŕwoie 97¹⁶;*

2.1.4.3. Figūra yra išilginis objektas (*kelio* leksema), o jo vartoseną su dinaminiais kontekstais būdingu aliatyvu yra vienas iš fiktyvaus arba abstrakčiojo judėjimo pavyzdžių (Talmy 2000, 99tt.), – judėjimo trajektorija tarsi „nuskenuojama“ suvokėjo mintyse, pvz., *ródžia mumus tieŕa kela wirβutineŕp̄ téwikβczioŕp̄ 50¹⁶ ~ vkázuie nam proŕta drogę do zwierzchniey oyczŕzny 49³⁴, iŕŕsái yrá wiénatiios lipines ir kēlas Téwop̄ 454⁷ ~ on iest iedyny wŕchod y drogá do Oycá 481⁶.*

Išvardytos aliatyvo vietos funkcijos statistiškai pasiskirsto taip: kiekybiškai pirmąją galinio taško fizinėje asmens aplinkoje reikšmė (2.1.3.), po jos – galinio taško orientyro pašalyje reikšmė (2.1.2.), bendroji krypties reikšmė, netikslinant vidaus ar pašalio (2.1.1.), ir statinės figūros krypties tikslas (2.1.4.).

Pereinant prie nelokalinių aliatyvo vartosenos atvejų, minėtina, kad erdvės suvokimas laikomas viena iš esminių žmogaus mąstymo sričių (*basic domain*, Croft et al. 2004), todėl natūralu, kad vietos raiškos priemonės kalbose yra įprasta pasitelkti abstraktesniems santykiams žymėti. Tokią strategiją, pasak Lakoffo ir Johnsono, lemia konceptualiosios metaforos⁶ (Lakoff et al. 1980,

⁶ Konceptualioji metafora – mąstymo fenomenas, kylantis iš bendrosios žmogaus patirties, kurio metu konkretūs, ypač erdvės, konceptai perkeliama į abstraktesnes sritis.

59t.), pasak Jackendoffo – žmogaus patirtis⁷ (Jackendoff 1983, 188t.). Kaip jau minėta, vietos aliatyvas – tai tik 25% visų aliatyvo vartosenos atvejų, o likusiuose kontekstuose išryškėja dar bent 11 šio linksnio funkcijų, kurios aptariamoms pradedant nuo dažniausių. Toliau pateikiama smulki aliatyvo funkcijų klasifikacija, pagrįsta Daukšos *Postilės* duomenimis ir tipologiniais aliatyvinių kalbos vienetų tyrimais (žr. Rice et al. 2007).

2.2. Tikslų aliatyvas. Tikslų reikšmė (kartais su paskirties reikšmės atspalviu) aliatyvas DP vartojamas dažniausiai po lokalinės ir sudaro beveik 17% šio linksnio vartosenos atvejų. Minėtina, kad aliatyvinių morfemų vartoseną tikslui žymėti tipologiškai labai būdinga – tai dažniausiai pasitaikanti nelokalinių jų reikšmė (Rice et al. 2007, 472, dar žr. Ibarretxe-Antuñano 2005; Kilroe 1994). Tokia aliatyvo vartoseną motyvuojama metafora ABSTRAKTUS TIKSLAS YRA JUDĖJIMO / KELIŲ TIKSLAS (PURPOSES ARE DESTINATIONS, Lakoff 1987): judėjimo tikslas „perkeliamas“ į abstraktesnę sritį.

Sakinyje tikslų aliatyvas paprastai eina tikslų aplinkybėmis ir galimas pakeisti tikslų bendratimi ar datyvu. Skirtini keli ryškiausi tokių konstrukcijų tipai:

2.2.a. Tikslų aliatyvas (būdvardis ar abstraktusis daiktavardis, dažniausiai veiksmo pavadinimas) vartojamas sintagmose *greitas, nevertas, primanus / menantis* ‘sumanus, sugebantis’, *palinkęs, drįsęs, gėdingas, kurčias, pažvilęs* ‘linkęs, ketinąs ką daryti’, *kaltas* ‘turintis (ką daryti)’, *derantis, tingus / tingios širdies, vargus, patogus, galingas, privalingas + allat_{-anim}*, pvz.: *Pażikimeś nĕwĕrczĕufseis tarnâwimop’ βwĕntop’ ió 24₂₉ ~ Żnaymyfie naniegodnieyβemi flūżby ſwietey iego 25₆, efmĕ priemimop’ io ne primanumis 389₂₆ ~ iŹefmy do przyiećia ich nie ſpofobni 403₂₁, Néſſa anſái ne tiektaí gerop’ búwo kurczú ir nĕbiliu / beŹ ir piktop’ 321₁₉ ~ on nie tylko ku dobremu był głuchym y niemym / ále y ku złemu 331_{4t}, laudís Żydu búwo garbéŹp dáugio Diĕwú pażwiłus 258₈ ~ lud Żydowski był do chwały wiela bogow ſkłonny 265₅₂, gerí darbái teip iŹgânĕmop’ yr priwaligí 292₃₇ ~ dobre uczyńki ták do zbáwienia ſa potrzebne 301_{11t}, O paikĕii ir tingióś ſirdiĕś tikĕii mop’ 189_{26t} ~ O bezrozumni / á leniwego ſercá ku wierzeniu 198₇⁸.*

⁷ Pasak Jackendoffo, tirdamas konceptų, neturinčių aiškių sudedamųjų dalių, sandarą, žmogus nepradedą *de novo*, bet naudoja erdvinių konceptų algebrą, žinias apie fizinę erdvę, – taip protas pritaiko jau žinomą mechanizmą abstrakcijoms (Jackendoff 1983, 188t.). Taigi Jackendoffas nekalba apie metaforą, bet pažymi, kad abstrakčios sąvokos konstruojamos pagal analogiją konkrečiosioms.

⁸ Plg. atitikmenį ekumeniniame Biblijos leidime: Lk 24,25: *O jūs, neišmanėliai! Kokios nerangios jūsų širdys tikėti tuo, ką yra skelbę pranašai!*

2.2.b. Sintagmos su bevardės giminės būdvardžiais *reikalinga, privalu, naudinga*, izoliuotomis veiksmažodžio formomis *pakanka, reikia, pridera, gana*,rieveksmiu *gerai*, pvz.: *Kas norini garbesp̄ iu o izgânimop̄ mûfu yrá réikalingo arbá naudingo?* 538₇ ~ *co kołwiek ku ich chwale á ku náβemu zbáwieniu iest potrzebno ábo požyteczno* 584₂₃, *Wel dárimop̄ gérái ka musip̄ Dwašia gerá weikaláuié?* 250₄₁ ~ *Žás do cžynienia dobrze co w nas Duch dobry spráwuie?* 258₃₅, *izgânimop̄ pri walú / idáni norás mûfu fuderêtu fu noru Díewo* 46₂₁ ~ *do zbáwienia potrebá* 45₃₇, *Tokióg intikéiimo múmus wel' małdosp̄ réikia* 483₅₀ ~ *wiáry nam tež do modlitwy potrebá* 516₃₈, *iog patís tikéiimas gana yrá izgânimop̄* 519₂ ~ *famá wiára dofyč iest ku zbáwieuiu [sic!]* 564₃₄.

2.2.c. Sintagmos su daiktavardžiais *priežastis* ir *metas*: *wisí wiéna džiaugsmop̄ priežasti tur bédra* 47₉ ~ *wβyšcy do rádości przyczyne spolna máia* 46₂₀ (dar 28₂₀, 105₂₃, 122₁₉, 362₄, 473₁₇, 522₄₀, 570₁₉), *metás priemimop̄ Sakramento* 36₂₈ ~ *cžás do przyimowánia Sákrámentu* 35₅₃ (dar 619₁₈, 619₄₁).

2.2.d. Sintagmos su veiksmažodžiais *kliudyti, vodyti* 'kliudyti, trukdyti', *padėti*: *Kludé ii miniá to pasáulo / regéimop̄ W. Iésaus* 574₃ ~ *Wádzilá [...] do widzenia* 620₅₀, *Apâβtalamus wódiio priemimop̄ Dwáfios S. kûniβkas regéiimas W. Christaus* 216₃₉ ~ *záwadžálá do przyiečia* 225₇, *Kaip mumus Dwafia βwetá padeft dárimop̄ gero* 250₂₅ ~ *dopomaga do cžynienia dobrego* 258₁₈.

2.2.e. Sintagmos su veiksmažodžiais *augti* 'ruoštis, rengtis', *zopostytis, prizvalytis, ruoštis, rėdyti, parėdytis, pasirengti, stiprintis, budintis, taisyti / pataisyti, penėti, ganyti, tarnauti, saugoti, keltis, atgydyti*, pvz.: *kuríi mus faw paβwéntina / rėdo ir tãifo giwátosp̄ amžinosp̄* 244₄₁ ~ *ktory nas sobie pošwiaca / rzadzí y spráwuie ku žywotowi wiecznemu* 253₂, *ięi kad' prizopóftifites bédra wimop̄ tos βwetós afieros* 36₃₈ ~ *ieflisie kiedy przygotuiecie do vcžefstnictwá tey swietey ofiáry* 36₇.

2.2.f. Kitos sintagmos: *nėβa krikβtop̄ S. mažús waikėlus* 348₁₃ ~ *noβa do Chrztu* 359₂₇, *páskui numiríma [...] wálnasties patáifimop̄ ner'* 123₇ ~ *wolności do popráwy nie máβ* 129₄₉, *kėtes [...] darbóp* 473₁₉ ~ *powstálá [...] ná robotę* 504₄, *dúft' wiéta wėlinui pagúndimop̄* 420₂ ~ *dáie miešce cžártowi ku pokušie* 434₂₃.

Tikslo reikšme DP dažna ir konstrukcija *antGen*, plg.: *padáwes búwo W. Pėtrui [...] ant' gânimo wisás awis fawás* 414₁₈ ~ *ku pášieniu* 428₁₄ ir *ku-riam' Wieβpatis indawe gánimop̄ awis fawás* 457₂₄ ~ *ku pášieniu* 484₃₃; *kas*

túri aufis ant klâufimo / te klâufai 97₂₅ ~ *vβy ku sľuchániu* 99₆ ir *nei aufiú klâufimop / nei liežúvio zósmesp ne túrime* 321_{22t} ~ *áni vβu ku sľuchániu / áni ięzyká ku mowie nie mamy* 331_{8t}, kartais abi tikslo raiškos priemonės vartojamos viename sakinyje, pvz.: *nórint' yra izgánimop tikincziúiu / ir ant' praplátinimo ir padídininimo karalíftes Chrištaus priwałomo* 470₁₂ ~ *cokolwiek iest do zbáwienia wiernych / y do rozmnożenia krolestwá Chrystufowego potrzebnego* 497_{20t}, *padéft múmus łabái nufižeminimop / ir ant' iβmêtimo izg' βirdiés wiffókio łápumo* 579₁₄ ~ *pomaga nam bárdzo ku pokorze / y ku wyrzuceniu z fercá* 626₂₄ (dar 147₁₁, 50₅₃, 381₄₀). Iš pavyzdžių matyti, kad skirtingų raiškos priemonių pasirinkimo vertimo šaltinis nelemia, tačiau apskritai konstrukcijos *antGen* vartosena tikslo reikšme laikytina lenkiškojo šaltinio (*naAcc* junginių) poveikio rezultatu⁹.

2.3. Aliatyvas, žymintis **būseną kaip judėjimo tikslą**, sudaro apie 15% visų aliatyvo vartosenos kontekstų. Juose figūra (dažniausiai asmuo) siekia aliatyvu-abstraktu žymimos būsenos ar tam tikro moralinio standarto: vartojamos formos *labumop, slaptump*¹⁰, *pažinimop Viešpaties, sakramentop, sakramentump, šventybėsp, didesniump daiktump, gyvatosp amžinosp, palaiminimop, naudosp, malonėsp, tarnavimop, bendrumop ištikimųjų, gailėjimop, nobažnumop, nuodėmėsp, apsirijimop, nusiminimop, verksmop, gailėjimop, gerop, piktop, didžiavimop, godop, nužeminimop ir romumop, pažinstiesp savosp, pasisakymop ir gailėjimop nuodėmių, pateriojimop lobio, kančiųmop ir smertiesp, šviesybėsp, nuodžiosp, sudėrėjimop, pakūtosp, meilėsp ir pakajausp, paniekinimop naudosp, rūstybėsp etc.*, valdomos intransityvinių judėjimo veiksmoždžių *artintis, atgręžtis 'sugrįžti', bėgti, eiti (ateiti, susieiti, išieiti, priieiti), gabentis, grįžti (sugrįžti), iškakti, įjudintis, lakioti, leistis, skubintis, steigtis, tekėti, tekinėti, tęstis, veržtis, vogtis, tranzityvinių atgrąžinti, įvadinėti, vesti (atvesti, privesti, atvadžioti, privadžioti), paaukštinti, pergabenti, pralydėti, pritraukti, rodyti*¹¹, užnešti, judėjimą implikuojančių veiksmoždžių *raginti, judinti (pajudinti), privilioti, prileisti, krypties veiksmoždžių palenkti, gręžti (pagręžti)*, valios veiksmoždžio *priimti*, pvz.: *Iudôβius atēio tokióp dídžiôp piktumop* 155₂₃ ~ *Iudaβ przybedł do ták wielkiey złości* 161₂₁, *wiśi kurié priieft atgimimop /*

⁹ 14–16 a. lenkų kalboje tikslo aplinkybės reikštos konstrukcija *kuDat*, kuri keista prielinksnių *na, do, dla, celem* junginiais. Antrajame 16 a. ketvirtyje kalbamėsios reikšmės konstrukcijų *kuDat* ir *naAcc* konkurencija gana ryški (Klemensiewicz et al. 1955, 429).

¹⁰ *Slaptà* – 'slėpiningas dalykas, paslaptینگumas', LKŽ^o 3 reikšmė.

¹¹ *Rodyti, rodija, rodijo* – 'vesti, kreipti kur', LKŽ^o 5 reikšmė.

nūdžiu atļaidimop / nuteifinimop / numaitinimop kuno / giwâtos atnaiinimop [sic!] / oant' gâlo izgânimop amžinop 454₁₀ ~ *wbyšcyktorzy doŝtepuia odrodzenia / grzechow odpuŝczenia / vsprâwiedliwienia / umartwienia ciâlâ / ŝywotâ odnowienia / â nâkoniec zbâwienia wiecznego* 481_{9tt}, *idânt' sînus ios giwâtosp amžinosp butû pergabenti* 337₃₈ ~ *âby synowie iego do ŝywotâ wiecznego byli przeniešieni* 348₁₂. Šio tipo aliatyvas gali bûti valdomas ir kryptingos bûsenos veiksmâžodžiu *stengtis, norëti* (pvz., *O kaŝg izg to kađ Hëretikai wienibesp ne nôri* 411₅₅ ~ *hereticy nie tylko do iednošci niechca* 426₂, *Toŝp tađ / mielâufieii / izganancziûiu darbû âlgosp ŝugrožëimu / ŝtegkimës* 543₄ ~ *Do tey tedy [...] zaplâtaty / ŝkochâniem vsiluyemy* 589₅₁) ar psichinës veiklos veiksmâžodžiu *kurstyti, priversti, primokyti, impratinti, jaukinti*, sukeliančių figûros „poslinki“ į tam tikrâ bûsenâ, pvz.: *ney Ângelas / ney wëlinas gal iûs newâloŝp priwërfi / ney priŝpâuŝt* 60₇ ~ *âni Anyoľ / âni czârt nie može ich ŝniewolić / âni przyćifnac* 59₃₈, *idânt ŝawûiu krikŝtû Iônas iaukintu ŝmonës krikŝtop Wieŝpaties Chriŝtaus* 29₁₆ ~ *ludži nâklâdał do chrŝtu Pânâ Chryŝtufowego* 29₂₇.¹²

Minëtina, kad slinkties kontekstuose bûsenâ kaip galinį taškâ įvardijan-tyŝ daiktavardžiai DP vartojami ne tik aliatyvo, bet ir iliatyvo linksniu, plg. antrosios lentelës skiltis. Iliatyvu visada nusakoma nauja asmens emocinë bûklë, o aliatyvas tokiuose kontekstuose gali ŝymëti artëjimâ ar kypťį link juo įvardytos bûsenos (žr. antrosios lentelës 3 pvz.) arba jos pasiekimâ (ypač su rezultatâ įvardijančiais veiksmâžodžiais, žr. 1 ir 2 pvz.). Tokia vartosena bûdinga ir Chylinskio ideolektui: pasak Kavaliûnaitës, kalbamaisiais atvejais aliatyvas teŝymi judëjimo tikslâ, nenurodant, ar jis bus pasiektas, ar ne (2003, 43).

2.4. Apie 13% aliatyvų vartojama **adresato** funkcija (11x aliatyvas yra raŝymo reikšmës predikatų komplementas, kitais atvejais – kalbëjimo). Daŝniausiai adresato aliatyvas yra valdomas veiksmâžodžiu *byloti, tarti* (*Ir bilôio wienas antrop* 189₃₆ ~ *Y mowili ieden do drugiego* 198₁₆, *Târe tađ Mariâ Angeľop* 438₉ ~ *Rzeklâ tedy Mârya do Anyoľâ* 454_{7c}), taip pat veiksmâžodžio *kalbëti* (*tawesp kaľbu* 585₄ ~ *do ciebie mowie* 631₄₃), *ŝaukti* (*Kaip*

¹² Šiam tipui priklauso ir kai kurie frazeologizmai ar jiems artimi junginiai, pvz., *vaisiausp priëti* ‘pastoti’, *kaklop privesti* ‘nužudyti, nuvesti prie mirties’ (le. *o gardlo przyprawic (sie)* – ‘zabić (sie)’, SP 7, 202): *kurûi teip priëio waiŝiâuŝp môtinos wâifimo* 422₄₄ ~ *ktora tâk doŝtapilâ o w o c u mâcierzyñŝkiey pľodnošci* 437₃₀, *Idânt' Vrioŝbiaus môte po akîmi Dôwido ne përuŝis tađ butu ŝwëtimwirę niëkađ ne tâpus / nei Dôwido ŝukauŝp griekop / nei wiro ŝawo k a k l ô p priwëduŝ* 473₄ ~ *mežâ ŝwego o g â r d l o nie przyprawilâ* 503₄₆.

2 lentelė. Būsenos daiktavardžiai aliatyvo ir iliatyvo formomis

	iliatyvas	aliatyvas
1. surinkti vienybėn / vienybėsp	<i>awêles / kures W. Chrístus Iéfus / tíkras piemũ furĩnko wieniben' 303₂₇ ~ žgromádžĩl w iedność 312₂₂,</i>	<i>piemũ geras / kuris pažĩfta awís fawás / ir ižbarftĩtas sũrėka wienibesp 208₂₀ ~ žgromadza do iedności 216₃₁,</i>
2. sugrĩžti / sugrąžinti vieron / vierosp	<i>tũli Luterõnu pažĩnoś / ir fianoioĩon' wierõn' sugrĩžo 302₃₃ ~ wiele sie Lutheranow [...] do stárožytney wiary nãwrociło 311₂₅,</i>	<i>Adriiõnas Põpiežius kętwĩrtas [...] fugarąžino Norwėiia wierõfp 91₂₅ ~ nãwrocił Norwegia nã wiãre 92₂₈,</i>
3. impulti nuodėmėn, vesti nuodėmėsp	<i>wĩsi kurié nũdemem' myrstancžion' impũla 105₂₈ ~ ktorzy sie grzechu śmiertelnego dopuścžãia 106₃₆.</i>	<i>Žinãi perfõna kuriĩtawé nũdemesp wėda 108₄ ~ Wież perfone ktora cie do grzechu przywodži 109₂₄.</i>

anoji [žmona] W. Iéfusop̃ bãuke 117₃ ~ Iako onã do Pãnã IEžusã wołãlã 118₃), melsti (idanť vž mané nufidėiufi Diéwop̃ melstumbiteś 539₃₄ ~ žã mie / grzeřnego do Bogã modlili 585₄₃), atsakyti (Ir atfakĩdamas iu mp̃ biłõio 338₁₁ ~ Y odpowiedãiac do nich mowił 348_{35t}), daiktavardžių meldimas, malda, atsakymas (meldĩma didžturio Abrõmop' 269(267)₄₁ ~ modlitwe bogacžowe do Abrahamã 277₁₄, małdoffe Diéwop' vž mané 537₇ ~ w modlitwãch do Bogã žã mie 583_{28t}, atfãkimas gėros siėlos Wieřpatiėřp̃ Diéwop̃ 453₉ ~ odpowiedź dobrego sumnienia ku Pãnu Bogu 480₁₃). Pasitaiko eliptinių konstrukcijų, pvz.: Ir Apařtałas Põwilãs wĩffump̃ krĩkbezioniump̃: Buwoę [...] 45₃₇ ~ Y Apořtoł Pãwel do wřyřtkich Chrześcĩjanow 44_{51t}.

Adresato aliatyvas koreliuoja su datyvu¹³, pvz.: *Anoieę walãndoi biłõio Iefus miniõmus / ir anũmp̃ kurié búwo atėie iop̃ 154₂₉ ~ mowił Iezus rzeřbami / y do nich ktorzy byli przyřbli do niego 160_{30t}; plg.: Ięies tađ Angelas iosp̃ / tãre iei tais žõdžiais 440₂₁ ~ Wředřy tedy Anyõl do niey / rzeķl iey tymi řlows 456₈ ir Angelas regėdamas Mergã nugãndinta / tãre wėl' iosp̃ 441₁₂ ~ rzeķl žãś do niey 567₄₈; Pharižėus [...] Mėldeś řaw ne Diéwui 315₁₄ ~ Modlił sie sobie nie Bogu 324₅₁ ir idanť uż mané [...] Diéwop̃ melstumbiteś 539₃₄*

¹³ Apie adresato aliatyvą ir datyvą Daukšos *Postilėje* žr. Rosinas (2001, 140tt.), kituose senuosiuose raštuose – Ambrazas 2006, 263t.; Range 1995, 96tt.; Gelumbeckaitė 2002, 72tt.; Bukantytė 2007, 90tt.; adresato aliatyvą Chylinškio NT vertime – Kavaliūnaitė 2003, 40.

~ *ſie [...] do Bogá modlilieć* 585⁴⁴. Iš pavyzdžių matyti, kad aliatyvu Daukša verčia konstrukciją *doGen*, datyvu – lenkų kalbos datyvą, tačiau linksnio pasirinkimą vertimo šaltinis lemia tik iš dalies, kadangi adresato aliatyvu kartais išverčiamas ir lenkų kalbos datyvas, pvz.: *Táre tađ mótinosp’ ſawóſp’. Moteríſke / ſítái Sunús táwas / potam táre mókitinioſ 173*_{1t} ~ *Rzekł Mátc e ſwoiey: Niewiaſto oto Syn twoy: potym rzekł wczniowi* 182_{1t}. Kai kuriais atvejais datyvas galėtų būti atsiradęs tiek dėl atitikmens vertimo šaltinyje, tiek dėl sakinio stiliaus (galimas dalykas, kad Daukša vengė dviejų tos pačios leksemos aliatyvų greta), pvz.: *Ir ięies Angelas iosp’ táre iei* 440₁₅ ~ *Y wſedſy Anyoł do niey rzekł iey* 456₃, plg.: *regędamas ioę dąugumas łabái dídís ei i oſp’ táre Philíp oſp’* 123₂₂ ~ *widzac iż wielkość bárdzo wielka idzie ku niemu / rzekł ku Philippowi* 130_{1t}.

2.5. Emocinis adresatas

2.5.1. Su judėjimo krypties bei tikslo funkcija susiję kontekstai, kuriuose aliatyvas vartojamas su emocinės reikšmės daiktavardžiais ir žymi tikslą, į kurį nukreipta emocija: *meilė, neapykanta, rūstybė, paklusnumas, pagerbimas, geidimas, baimė, malonė, pakajus, noras* (maždaug 5% visų aliatyvų). Emocijų „taikynys“ dažniausiai yra asmuo, pvz.: *turí rūſtibe ir nopikanta ani ſirdés ſawós artim oſp’* 133₁₆ ~ *maſ gniew y nienawiść ná ſercu ku bližnemu* 140₁₁, *teip’ piłnu męiles žmoniúm p’ / teip’ piłnu paklufnúmo Diéw oſp’ Téw oſp’ ſaw oſp’* 178₂₇ ~ *pełnym miłości ku ludziom: tak pełnym poſtuſeńſtwá ku Bogu Oycu ſwemu* 187_{6t}, *bâime W. Diéw oſp’* 102₂₉ ~ *boiaſń ku Pánu Bogu* 104₁₀, *ie túr nóra móterum p’* 420₈ ~ *oni máia चुć ku niewiaſtom* 434₂₈, *didęſne małone gimditoiu ſawéſp’ rêgi* 79₄₈ ~ *wieſta łáſke rodżicow ku ſobie widza* 81₁₁. Emocijos dažnai nusakomos su širdies leksema junginiais *širdį turėti aukštiniui, pakelti (aukštiniui), glausti + allat_{+anim}, širdies pakėlimas, žengimas, augštybė širdies + allat_{+anim}, širdis tiesi, kreiva, įžūla, neveiki, tingi, kumpa, neįžagta ‘nesutepta, skaisti’ + allat_{+anim}*, pvz.: *Tur téipaiag’ ſirdis múfu tiefi būt artim oſp’* 31₂₁ ~ *Ma tež być ſerce náſe profte ku bližnemu* 31₂₀, *Tas’ tarnauia pęnigámus / kurís ſírdi ſáwa ium p’ gláudzia* 331₃₀ ~ *ktory ſerce ſwe do nych przykláda* 342₃.

Dvigubai retesnis emocijų tikslą žymintis aliatyvas be gyvumo požymio: *Meile žodžiop Diéwo* 192₉ ~ *Miłość ku ſłowu Bożemu* 200₁₂, *didęſni troſkuma turí parędnium p’ / žemczyúgump’ / ir bragium p’ daiktump’* 525₉ ~ *chuć máia do ſtroiow / w biorow / perel y drogich rzeczy* 570₁₀. Kai kalbamosios reikšmės aliatyvo linksniu vartojamas abstraktusis daiktavardis, jo reikšmė priartėja prie bendraties reikšmės (žr. aliatyvo reikšmę

2.2.), pvz.: *iamimp geidulís bú tarnâwimop Díewo* 66₉ ~ *w nim chuć byłá ku fłuźbie Bożey* 67₅, plg.: *iżg méiles ir iżg nóro darít wísa / ka nórint' dáromę* 416₁₈ ~ *3 miłości á chući czynić wbyſtko / cokolwiek czynimy* 430₂₃.

2.5.2. Kaip atskiras emocinio adresato potipis skirtinas **religinis adresatas**, kuris DP dėl teksto tematinio pobūdžio yra gausiai vartojamas (beveik 15% visų aliatyvų). Dažniausiai tai gyvumo požymį turintis vardazodis (*Viešpatiesp, Dievop, Tėvop, Jėzausp, Kristausp, išganytojop, darytojop, atpirkėjop, byskupop, grėkump* ‘graikump’, *armėnump, husitump, Cvingliušop, Kaloinop, Servetop, naujakrikščiump, krikščioniump, sekturiump* ‘sektantump’, *tarnump, kunigump, padarop, sutvėrimop*) ar Dievo bei kitatikių įvardijimų substitutai *jop, manęsp, tavęsp, savęsp, anop, kuriopig, jump*, taip pat *bažnyčios* leksema, tokiais atvejais žyminti konfesiją (*bažnyčiosp / josp, bažnyčiųump*). Kalbamuo-siuose kontekstuose gausiai vartojami įvairūs judėjimo veiksmazodžiai, tačiau jie žymi ne konkrečią, o emocinę slinktį link aliatyvo forma įvardytų tikėjimo objektų, pvz.: *Eikite manėšp wísi kurie wārgftáte* 32₄ ~ *Chodźcie do mnie wbyſcy ktorzy prácuiećie* 31₅₂, [*Viešpats*] *wíffus [...]* *tefia sa wefp* 508₃₆ ~ *poćiaga do śiebie* 553₅₄, *fugriβkimę Wieβpatiešp Diewop múfú fu tokiū tikėiimu* 481₅₃ ~ *náwroćmy ſie do Páná Bogá ſwego* 514₁₉, *iβėikię ir tu iżg pinktu to paſáulo / ir eik Ieſauſp* 36₁₇ ~ *idź do Ieżuſá* 35₄₄, [*mokytiniai*] *atſtòie nuę io ſwingliuβop / Calwinop / Serwėtop Nauiakrikβcziump priſtòio* 302₃₆ ~ *do ſwingliuβá / do Kálwiná / do Serwetá / do Nowochrzczeńcow przyſtáli* 311_{27t}. Religinio adresato reikšme aliatyvas vartojamas ir su tikėjimo reikšmės leksemomis *nobažnumas, paduksis, dukšėjimas, tikėjimas: tikėiimas arba wiera ir padukſis gėrafis Wieβpatieſp Diewóp* 57₂₇ ~ *wiárá y nádźieia dobra ku Pánu Bogu* 56₃₈.¹⁴

2.6. Adityvinis aliatyvas (4% visų aliatyvų). Šio tipo aliatyvu žymimas bet koks objektas, prie kurio kas nors pridedama, o veiksmazodžio pozicijoje visuomet vartojamas priešdėlio *pri-* vedinys – *pripirkti, priduoti (priduodinėti), primaišyti, pridėti (pridedinėti)*:

2.6.a. figūra ir orientyras gali būti tos pačios rūšies objektai, pvz.: *Kiekwiėnas tú rupinas / idánt' prałobtu: ir iżg łobigo wíſsadá butú łobigiáſnis / idánt' namūs namúm p / múra múrop / dárža daržóp / kiėma kiėmop / padaritu / ir pripirktu* 488_{43tt} ~ *áby dom do domu / kamienice do kámienice / ogrod*

¹⁴ Tokiuose kontekstuose vartojama ir prielinksninė konstrukcija *priešAcc* (1e. *przeciwDat*), pvz.: *ſtėbuklingas nobažnumas prieβ W. Díewa* 77₄ ~ *dźiwne nabożeńſtwo przećiw Pánu Bogu* 78₄ (t. p. 94₁₁, 94₂₂, 77₅₂, 94₃₈, 94₃₉, 95_{11m}, 116₄₄, 144₁₉, 146₃₁, 150₅₁ etc.).

do ogrodu / wiofke do wiofki / przyczyniał 521_{40t}, *Ne pridūdinék' nūdemes nūdemesp* 122₃₃ ~ *Nie przydaway grzechu do grzechu* 129₂₃;

2.6.b. figūra ir orientyras – skirtingi objektai: *Nėsa top purwóp žėmes / sīla giwátos primáibe* 406₄ ~ *do tego błotá žiemfkiego / síle żywotna przymiebał* 420₁₁, *Ant' gáto smárkausp mušímoř / ir kúlimoř / dábar smárkeřnius kóloiiimus gėdinimus / ir gatwókartus / žódžeis pridūdinėdami* 161₁₃ ~ *do frogiego bičia y tłuczenia / ieřcže řłozbe łáiánia / fromocenia y zelżywości řłowy przydawáiac* 167₁₁.

2.7. Lyginimo standartas. Tam tikros sandaros lyginamosiose konstrukcijose su veiksmožodžiais *prilyginti* ir *pridėti* aliatyvas žymi lyginimo standartą (apie 1% pavyzdžių)¹⁵. Tókios konstrukcijos artimos adityviniam aliatyvo tipui: lyginamasis objektas „pridedamas prie“ lyginimo standarto pirmojo kokybei nusakyti, pvz.: *wiffá žėme [...] pridėta plátáufř dagáufř / yrá kaip mažiáufias punktėlis* 579₄₃ ~ *wřytka žiemiá [...] przyłožona do řerokiego niebá / ieft iáko namnieyřy punkćik* 626_{50t}, *giwatá mūřu giwátosř Angelu [...] prilįginta kaip řłakialis wandenes wífřóř wandenėřř măriu / arbá grūdelis řmiltiėš wiffumř žiezdrumř* 579₄₀ ~ *żywot nař ku żywotowi Anyołow [...] przyrownány / iáko kropká wody ku wřytkiey wodźie morskiey / ábo řiarnko piařku ku wřytkiemu piařku* 626_{48tt}. Vienu atveju Daukša vartoja aliatyvą su prielinksniu *prieř* (*Ir kas wiėnas gr{ŭ}delis řwırzdo / prieř ne řufkáiitomosp' řmiltiėřř / kurii yrá ant' krařtú măriu* 579₃₇ ~ *Y co iedno řiernko piařku / przećiw niezlicžoniemu piařku* 626₄₅), atsiradusiu dėl atitiktens originale, – tai reikėtų laikyti vertimo klaida arba dviejų palyginimui reikšti vartojamų konstrukcijų (su aliatyvu ir junginiu *prieřAcc*¹⁶) kontaminacija.

2.8. Posesorius. Sintagmose su veiksmožodžiais *užgulėti* 'priderėti, priklausyti', *prigulėti*, *prieitis* 'tekti, priklausyti' (le. *należć*) aliatyvas žymi posesorių (beveik 2% visų kontekstų): *iam' yra prirařėtas apreiřkimas sunaus / ir tu apřstepimu / kuriė sunáufř priėitis arba vřžgŭl* 435₄₀ ~ *tych táiemnic ktore do Syná przynaleřa* 451₂₂, *ne řyduř / nei pāhonis / nei heretikus / kuriė top nėwadop'*¹⁷ *bařnićzios wiffur effanczios ne vřžguli* 526b₂₅ ~ *ktorzy do tego niewodu Kořciółá powřbechniego nie naleřa* 527₃₉. Konstrukcijomis nėra

¹⁵ Tokiuose kontekstuose DP vartojamas ir datyvas: *idant' mes tam pasáului ne prilįgintumbimeř* 112₂₆ ~ *ábyřmy řie temu řwiátu nieprzyrownywáli* 113₂₁.

¹⁶ Pvz.: *Padáre iūmus karaliřté teip plácžia / ioğ prieř ia niekas yra wiffos karaliřtes to Pafáulo* 229₅₀ ~ *řgotował wam kroleřtwo ono ták řerokie / ře przećiw niemu nic nie řa wřytkie kroleřtwá řwiátá tego* 238₂₁.

¹⁷ *Nevadas* – didelis tinklas, LKŽ^e.

žymimas prototipinis posesyvumas, – beveik visais atvejais aliatyvo linksniu vartojamas gyvumo ypatybės neturintis vardažodis, plg. Daukšos vartojamą datyvą: pvz.: *áukšas vžgúl karáluý / kodílas Díewuy* 62₁₆ ~ *zloto naležy Krolowi / kádžiło Bogu* 61₃₃, *Iei efsi ant' orêdo arba wîreñniu / tad ta w tatái tikrái vžgúli* 415₁₂ ~ *tedy tobie włásnie to naležy* 429₂₉.

2.9. Diskurso tipas. Tai aliatyvo vartosenos tipas, kuriuo organizuojamas religinis diskursas (kiek daugiau nei 1% visų aliatyvo kontekstų). Skirtini du jo potipiai:

2.9.1. Aliatyvo linksniu vartojami rašytinių / sakytinių šaltinių pavadinimai *Evangelijosp šventosp, tekstop, historiosp, išguldymop, raštop*, valdomi judėjimo veiksmožodžių *eiti, priieiti(s), sugrįžti*, kuriais pamokslininkas praneša apie perėjimą prie tam tikro teksto, pvz.: *iau êikime Historiosp kancziós io* 148₄ ~ *iuž pryzstèpuiemy do Historyey mèki šwîetey iego* 153₃₈, *priêikimeš téxtop Ewangelíos S.* 124₁₉ ~ *iuž pryzstapimy do textu Ewángeliey šwîetey* 131₂₅. Vieną kartą pavartota sintagma *îmkime ša wés p Ewangelia S. βíos diénós* 195₅ ~ *wèžmy przédjie Ewángelia* 203₂₆.

2.9.2. Anaforiškai vartojami aliatyvai *Simeonop, šventèsp, prilyginimop, pirmesniop pamokslop, top*, valdomi veiksmožodžio (*su*)grįžti, kuriais raginama prisiminti jau minėtą evangelinę temą, pvz.: *Bèť fugriβkimè Sim éonop* 430₁₃ ~ *Ale šie wroćmy do Symeoná* 445₂₈, *fugriždami top / apé ka pirm kalbéiomè* 463₄₀ ~ *wracáiac šie do tego / o czymèšmy pierwey mowili* 490₄₉.

2.10. Laiko aliatyvas. Erdvės raiškos priemonių vartojimas laiko santykiams žymėti pasaulio kalbose yra labai dažnas reiškinys (bene išsamiausiai tai yra parodęs Martinas Haspelmathas [Haspelmath 1997], dar žr. Engberg-Pedersen 1999, 131t.), grindžiamas konceptualiąja metafora LAIKAS YRA VIETA. Ne išimtis – ir DP aliatyvas, tačiau šia reikšme jis nėra dažnas (kiek daugiau nei pusė procento visų vartosenos kontekstų), be to, semantiškai įvairialypis, – *Postilės* medžiaga leidžia skirti tris laiko aliatyvo atmainas:

2.10.1. Aliatyvo linksniu žymima laiko riba ar momentas, prie kurių artėjama, – ši reikšmė pagrįsta aliatyvo krypties reikšme. Vartojamos lytys *wakarop, šventèsp*, pvz.: *kad' iau ârtiuos [sic!] wakaróp to pašaulo* 94₄₄ ~ *gdy šie iuž pryzbližal wieczor tego šwiátá* 96₈, *eidami arcziáus βwetéšp βios diénós paklâufikime* 625₁₉ ~ *pryzstèpuiac bližey ku šwîetu dzišieyβemu* 549₂₅.

2.10.2. Aliatyvo linksniu žymimas žmogaus amžius, kurio asmuo sulaukia; sintagmose visais atvejais vartojamas veiksmožodis *ateiti*, pvz.: *brôlei / kurié nórin' iau atêiote triump' deβîmtump' mêtû arbá keturiump' deβîmtump' giwâtos iûfu* 580₄₇ ~ *iuβ pryzbli do trzydžiestego ábo czterdžiestego*

roku żywotá wáβego 627₅₂, *idánt' ir iie bernēlús fawús / kayp atéis wáfsarump iβmânimo / imtú bažníczióñ* 64₄₆ ~ *przyida do lat rozumnych* 65₄₆.

2.10.3. Dviem atvejais nusakoma „slinktis“ į aliatyvo linksnui išreikštą laikotarpi, todėl šiuose kontekstuose labiau lauktinas iliatyvas, juolab kad vartojami teliniai veiksmoždziai *pergabentis*, *neateiti*, pvz.: *Tatáig bus mûfú diená Welíku. Beí iofp pērgabentis ne gâlime / neí / pírm príeis didėii pētnicze / tai yra diená krízeus* 213₃₁ ~ *Lecz do niego przenieść sie nie możemy* 221₄₃, [žmones] *iβkalbinėis idáni notaitú tofp brangiofp węczėriofp* 275₃₇ ~ *aby nie przybli ná te βczėśliwa wieczėrza* 283₂.

2.11. Recipientas. Su veiksmoždziais *atsiysti*, *atnešti*, *nunešti*, daiktavardžiu *nešiojimas*, kai figūra yra gyvumo ypatybės neturintis vardažodis (kokio nors daikto pavadinimas ar abstraktas), aliatyvas (visuomet asmuo) vartojamas recipiento funkcija. Tokių atvejų DP nėra daug (vos ketvirtis procento visų aliatyvo kontekstų), pvz.: *praβe Arcibiškupa / idánt' ana karfta mergos Marios ir fu tais rubais kurié iamę bū vžžeklines atfiustu iump* 494₄₈ ~ *przešla do nich* 528₃, *neβiđiimę [sakramento] ligđoniump* 140₄₁ ~ *w noβeniu do chorych* 147₂₀.

2.12. Beneficientas. Ši aliatyvo funkcija, kaip ir recipiento, paliudyta tik keletą kartų ir taip pat tesudaro vos ketvirtį procento aliatyvo vartosenos pavyzdžių. Aliatyvu žymimas asmuo ar objektas, kieno naudai vyksta veiksmas ar kas nors skiriama, pvz.: *TOii Ewangeliá S. [...] ĩpaczei apraβinėie múmus trėopa vrėda ir wėikala Dwáfios S. wienás kuris yra pasáulofp / ántras ižtikimumpiump W. o trėczes petiefp [sic!] W. Chriřtaufp* 215_{31tt} ~ *Ieden ktory iest ku ŗwiátu / drugi ku wiernym Pańskim / á trzeći ku famemu Pánu Chryřtuřowi* 224_{12tt}, *afierawđii dówana táwa áttđrėufp* 296₉ ~ *ofiáruieβ dar twoy do ołtarzá* 304₂₃.

3. Apibendrinimas

3.1. Išskirta 12 būdingiausių Daukšos *Postilės* aliatyvo funkcijų, kurios išvardytos 3 lentelėje.

3.2. Beveik ketvirtadalis aliatyvų vartojama vietai žymėti, tačiau ši reikšmė nėra vienalytė, – galima kalbėti apie 4 aliatyvo vietas reikšmes: 1.1. ir 1.4. vartosenos tipai žymi judėjimo tikslą ir kryptį, 1.3. – galinį tašką asmens aplinkoje, o 1.2. – galinį tašką orientyro pašalyje. Tradiciškai aliatyvui priskiriamą pašalio reikšmę lemia kontekstas (žinoma, kad judėjimas baigsis prie orientyro) arba daiktavardžių leksinė reikšmė (orientyrai, prie kurių artinamasi ar ateinama, dažniausiai yra dvimačiai / vienmačiai objektai arba asmenys, tad galima tik pašalio reikšmė), todėl bendriausia aliatyvo vietas reikšme reikėtų laikyti judėjimo tikslo reikšmę (1.1.), o slinkties galinio taško

3 lentelė. Aliatyvo polisemija Daukšos *Postilėje*

<i>Aliatyvo funkcijos</i>	<i>Pavyzdžiai</i>
LOKALINĖS FUNKCIJOS	
1.1. Aliatyvas – galinis judėjimo taškas, nedetalizuojant vidaus ar pašalio	<i>eiti namopi, miestop, paleisti namump, pralydėti portop, trauktis anosp aukštosiosp tėvykštėsp</i>
1.2. Galinis taškas daikto ar asmens pašalyje ('prie')	<i>ateiti grabop, artintis vartump, prieiti skomiosp, ugniesp, Jonop</i>
1.3. Galinis taškas fizinėje asmens aplinkoje ('pas')	<i>užėiti Jonop, nusiųsti Herodop, nueiti Tėvop</i>
1.4. Statinės figūros krypties tikslas	<i>atsigręžti / ištiesti ranką mokytiniump, kelias Tėvop</i>
NELOKALINĖS FUNKCIJOS	
2. Tikslas	<i>nevertas tarnavimop, priežastis džiaugsmop</i>
3. Abstraktus judėjimo tikslas (būseną)	<i>ateiti piktumop, išganymop, atgimimop</i>
4. Adresatas	<i>byloti, tarti angelop, sūnausp</i>
5. Emocinis adresatas ir tikėjimo adresatas	<i>rūstybė artimop, meilė žmoniump, sugrįžti Viešpatiesp Dievop</i>
6. Adityvinis aliatyvas	<i>pripirkti namus namump, heretikus primaišyti gerump žmoniump</i>
7. Lyginimo standartas	<i>žemę pridėti platausp dangausp</i>
8. Posesorius	<i>apslėpimai sūnausp prieitis / užguli</i>
9. Diskurso tipas	<i>eiti tekstop, sugrįžti prilyginimop</i>
10. Laikas	<i>artintis vakarop</i>
11. Recipientas	<i>atsiųsti karstą jumop, atnešti naujieną mūsump</i>
12. Beneficientas	<i>yra trejopas urėdas: pasauliop, ištikimumpiump, Kristausp; afieravoti dovaną altoriausp</i>

pašalyje reikšmę interpretuoti kaip vieną bendrosios reikšmės atmainų (pasak Kavaliūnaitės [2003, 48], pašalio reikšmė apskritai nesanti esminė, jos gali ir visai nebūti).

3.3. Judėjimo tikslo ar krypties reikšmės išskirtinumą rodo ir tai, kad ja grindžiamos dauguma abstrakčiųjų aliatyvo funkcijų, pvz.: tikslo (2), būsenos (3) ir diskurso (9) aliatyvai suvoktini kaip abstraktūs judėjimo tikslai, adresatas (4) – kaip kalbėjimo tikslas, emocinis ir tikėjimo adresatai (5) – kaip kryptingų būsenų tikslai, recipientas (11) ir beneficentas (12) – kaip tikslai, į kuriuos nukrepta konkreti veikla, laiko riba (10) – kaip laiko tikslas, prie kurio artėjama.

3.4. Minėtina, kad Daukšos *Postilės* aliatyvo vartoseną atitinka tipologiniais tyrimais nustatytus aliatyvinių kalbos vienetų gramatinimo modelius (Rice et al. 2007): ištyrus 44 genetiškai ir areališkai skirtingas kalbas, išskirtos 33 aliatyvo reikšmės, tarp kurių įprastos ir paplitusios tikslo, recipiento, kalbėjimo adresato, sutampančio laiko, laiko ribos, beneficento, posesoriaus, emocinio adresato, bendraties reikšmės, mažiau – palyginimo, adityvinės konstrukcijos (op. cit., 473t.).

THE ALLATIVE CASE IN MIKALOJUS DAUKŠA'S *POSTILLA*

Summary

A semantic analysis of the allative case in Daukša's *Postilla* (1599) is performed in order to discuss various types of its use. The following 12 functions of allative are distinguished, which reflect well-established patterns of grammaticalization of goal-marking morphemes (Rice et al. 2007).

I. Spatial functions.

1.1. Inanimate Goal of motion. The movement of the Figure (a verb of motion) is directed to the Goal expressed by the allative. This is the most basic meaning of the allative, e.g. Luke 24,28:

du ižg mokitiniu [...] priartinos miēsteloŭ kurioŭ êio 189₃₁,
Dwá z wczniow [...] przybliżyli sie do miáfteczká / do ktorego bli 198₁₁,
 'And they drew nigh unto the village, whither they went'.

1.2. Goal of motion, when the Figure acquires a location in physical proximity to the Goal, e.g. Luke 24,24:

Ir nuêio nêkurie ižg mûŝu grâboŭ 189₂₅,
Y chodzili niektorzy z nâŝych do grobu 198₅,
 'And certain of them which were with us went to the sepulchre'.

This spatial meaning of the allative is frequent and is traditionally considered as the main one. Proximity, however, is determined by the context in the case of three dimensional Grounds, whereas with two-, one-dimensional or dimensionless Grounds it is determined by the lexical meaning of the reference object.

1.3. Animate Goal of motion. The Figure acquires a location in the physical sphere of the person, e.g. John 1,11:

Saw úmpiump atêio / ir sâwíeiio ne priéme 43₄,
Do włafności przybedł / á swoiž go nie przyieli 42₁₉,
 'He came unto his own, and his own received him not'.

1.4. Goal of direction or orientation. The Figure is static. It is motivated by the trans-

formations *Figure's motion towards Ground* → *Figure's orientation towards Ground* and *Figure's motion towards Ground* → *Figure's extension towards Ground*:

íztiefeu i ufúm p rakás sawás 96₄,
wyciągałem ku wam ręce swoje 97₁₆,
'I have spread my arms towards you'.

II. Non-spatial functions:

2. Purpose (PURPOSES ARE DESTINATIONS). This use type is very common. Allatives of this type correlate with the infinitive and dative of purpose.

[žmoněs] něβa k rík β to p S. mažús waikęłús 348₁₃,
noβa do Chrztu świętego mále dźiatki 359₂₇,
'People carry little children to baptize'.

3. Abstract Goal of motion (state or emotion). The Figure (a person) moves towards or into a psychological condition, e.g. John 13,20:

Wiśfôkes neřfa kurís piktái dáro nopkencze βwiefôs / ir notëit β wiefôřp 240₃₆,
ktory zle czyni / nienawidzi światłości / y nie przychodzi ná światłość 249₁₅,
'For every one that doeth evil hateth the light, neither cometh to the light'.

4. Addressee, e.g. Luke 1,34:

Táre tađ Mariá Angeł o p 438₉,
Rzeklá tedy Márya do Anyołá 454_{7t},
'Then said Mary unto the angel'.

5. Emotional target. The Figure (emotion) is directed to a Ground (a person, God, or an inanimate object).

6. Additive allative:

Něřsa to p purwó p žemes / síla giwátos primâiβε 406₄,
do tego błotá žiemskiego / síle żywotna przymieβał 420₁₁,
'Power of life was added to the mud of the Earth'.

7. Standard of comparison. With *prilyginti* 'equate', *pridėti* 'add' the allative is used as the standard of comparative constructions.

8. Possessor. With *užgulėti*, *prigulėti*, *prieitis* 'belong, fit' (Polish *należec*) the allative is almost exclusively used with inanimate possessors.

9. Discourse organizing type. With *eiti* 'go', *prieiti(s)* 'approach', *sugrižti* 'return' the allative denotes the topic of the discourse:

Bęť sugriβkimę Siméon o p 430₁₃,
Aleřie wroćmy do Symeoná 445₂₈,
'Let's go back to Simon'.

10. Allative of time (TIME IS SPACE). Usually the allative denotes a border of time approached by the Figure.

11. Recipient. With *atsiusti* 'send', *atnešti*, *nunešti* 'bring', *nešiojimas* 'bearing' the allative is a person-recipient.

12. Benefactive.

The allative is not a clearly spatial case. Though its local meaning constitutes almost a quarter of the instances, it is quite heterogeneous: four spatial functions are distinguished. The schematic meaning of the allative can be defined as Goal. This motivates the vast majority of its abstract functions. The traditional meaning of proximity is not fundamental for the allative; it is determined by the context and the lexical meaning of the reference object.

ŠALTINIAI

DP – *Poftilla Catholica [...] Per Kúniga Mikaloio Davksza Kanoniĳa Médniku / iz lékiĳsko pergúldita [...] W Wilniui. Drukárnioi Akadémios Societatis Iesv, A. D. 1599* (VU bibliotekos egzempliorius, sign. L_R 1618).

DP 2000 – Palionis Jonas (red.), *Mikalojaus Daukšos 1599 metų POSTILĖ ir jos šaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos.

Mikalojaus Daukšos Postilės elektroninis tekstas, parengė Veronika Adamonytė, Ona Aleknavičienė (vadovė), Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Eglė Žilinskaitė, 2006, saugomas LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. T-46.

Mikalojaus Daukšos Postilės abėcėlinė žodžių formų konkordancija, parengė Veronika Adamonytė, Ona Aleknavičienė (vadovė), Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Vytautas Zinkevičius, Eglė Žilinskaitė, 2006, saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-46-1.

WP² – *Poftilla Catholica Mnieyfza [...] Przez D. Jakoba Wuyka [...] W Krakowie*, 1582.

WP³ – *Poftilla Catholica Mnieyfza [...] Przez D. Jakoba Wuyka [...] W Krakowie*, 1590 (VU bibliotekos egzempliorius (sign. II 5343) ir Jonas Palionis (red.), *Mikalojaus Daukšos 1599 metų POSTILĖ ir jos šaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos, 2000).

SP – *Słownik polszczyzny XVI wieku* 1–32, 1966–2004 (<http://kpbc.umk.pl/dlibra/publication?id=17781>).

LITERATŪRA

Ambrazas Vytautas 2006, *Lietuvių kalbos istorinė sintaksė*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Bukantytė Eglė 2007, *Martino Liuterio Naujojo Testamento (1522–1546) įtaka Jono Bretkūno Naujojo Testamento vertimui (1579–1580) sintaksės aspektu*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Croft William, D. Allan Cruse 2004, *Cognitive linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Engberg-Pedersen Elisabeth 1999, Space and time, in Jens Allwood, Peter Gärdenfors (eds.), *Cognitive semantics*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 131–152.

Gelumbeckaitė Jolanta 2002, *Linksnų ir prielinksnių konstrukcijų sintaksė Jono Bretkūno Biblijos Evangelijoje pagal Luką*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.

Haspelmath Martin 1997, *From space to time. Temporal adverbials in the world's languages*, München, Newcastle: Lincom Europa.

Ibarretxe-Antuñano Iraide 2005, Polysemy in Basque locational cases, in Hubert Cuyckens, Walter De Mulder, Tanja Mortelmans (eds.), *Adpositions of movement* (= *Belgian Journal of Linguistics* 18), Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 271–298.

Jackendoff Ray 1983, *Semantics and cognition*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Kavaliūnaitė Gina 2003, Postpozicinių vietininkų sistema Chylinskio Naujojo Testamento vertime, *Acta Linguistica Lithuanica* 49, 33–49.

Kilroe Patricia 1994, The grammaticalization of French à, in William Pagliuca (ed.), *Perspectives on Grammaticalization*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 49–61.

Klemensiewicz Zenon, Tadeusz Lehr-Spławiński, Stanisław Urbańczyk 1955, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.

Krzyżyńska Zdzisława 2000, *Staropolskie konstrukcje z przyimkami 1: na+acc., w+acc., k(u)+dat., do+gen.*, Poznań: Wydawnictwo WiS.

Laigonaitė Adelė 1957, Pašalio vietininkai dabartinėje lietuvių kalboje, in Chackelis Lemchenas (red.), *Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 21–39.

Lakoff George 1987, *Women, fire, and dangerous things*, Chicago, London: The University of Chicago Press.

Lakoff George, Mark Johnson 1980, *Metaphors we live by*, The University of Chicago Press: Chicago, London.

Range Jochen D. 1995, Allativ und Adessiv in altlitauischen Texten des 16. Jahrhundert, *Linguistica Baltica* 4, 93–102.

Rice Sally, Kaori Kabata 2007, Crosslinguistic grammaticalization patterns of the allative, *Linguistic Typology* 11, 451–514.

Rosinas Albertas 2001, *Mikalojaus Daukšos tekstų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Rosinas Albertas 2009, *Baltų kalbų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra. Synchronija ir diachronija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Talmy Leonard 2000, *Toward a cognitive semantics 1*, Cambridge: MIT Press.

Zinkevičius Zigmantas 1980, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika 1*, Vilnius: Mokslas.

Eglė ŽILINSKAITĖ
Baltistikos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
Lithuania
[egle.zilinskaite@flf.vu.lt]